

Warszawa, dnia 5 kwietnia 2019 r.

KMP. 570.32.2018.AO

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur
z wizytacji Komisariatu Policji Metra Warszawskiego
(wyciąg)**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania* (dalej jako: OPCAT), przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 12 grudnia 2018 r., Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur (dalej: KMPT, Mechanizm) przeprowadził wizytację Komisariatu Policji Metra Warszawskiego (dalej: Komisariat, jednostka, placówka), mieszczącego się przy ul. Al. Jerozolimskie 46.

W skład zespołu wizytującego wchodziło: Aleksandra Osińska (psycholog), Michał Żłobecki (prawnik) oraz Tomasz Górecki (psycholog, psychoterapeuta).

Celem wizytacji KMPT, zgodnie z art. 19 OPCAT, było sprawdzanie sposobu traktowania osób zatrzymanych, w celu wzmocnienia, jeśli to niezbędne, ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem, a następnie przedstawienie rekomendacji właściwym władzom w celu poprawy traktowania oraz warunków zapewnionych osobom pozbawionym wolności i zapobiegania torturom oraz innemu okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, mając na uwadze odpowiednie standardy organizacji międzynarodowych.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono ogląd pomieszczeń Komisariatu (m.in. pokoje policjantów, sanitariatów, szatni funkcjonariuszy, dyżurki oficera dyżurnego, pomieszczeń służbowych);
- przeprowadzono rozmowy na temat funkcjonowania jednostki przedstawionej przez podinsp. Piotra Żółtowskiego – Zastępcę Komendanta Komisariatu Policji Metra

Warszawskiego, podinsp. Daniela Paćkowskiego – Naczelnika Wydziału Prewencji oraz nadkom. Grzegorza Klosa – Naczelnika Wydziału Wywiadowczo-Patrolowego;

- przeprowadzono rozmowy z wybranymi funkcjonariuszami pełniącymi służbę w czasie wizytacji;
- dokonano analizy rejestrów i wybranej dokumentacji prowadzonej w Komisariacie;
- wykonano dokumentację fotograficzną;
- dokonano inspekcji radiowozów policyjnych.

Członkom zespołu wizytującego umożliwiono dostęp do wszystkich pomieszczeń i wykonanie niezbędnych czynności, zgodnie z mandatem określonym w OPCAT. Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano wybraną dokumentację związaną z funkcjonowaniem Komisariatu.

W przedmiocie zainteresowania przedstawicieli KMPT każdorazowo pozostają następujące zagadnienia: traktowanie osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy, warunki materialne zatrzymania, funkcjonowanie w praktyce podstawowych zabezpieczeń chroniących osoby pozbawione wolności przed złym traktowaniem, kwalifikacje personelu.

W niniejszym raporcie przedstawiono dobre praktyki mające miejsce w Komisariacie oraz uwzględniono obszary, które wymagają wzmocnienia z punktu widzenia zapobiegania torturom i innym formom złego traktowania osób pozbawionych wolności. Raport opisuje również problemy systemowe wymagające zmiany obowiązującego prawa.

2. Zakaz represji

Stosownie do art. 21 ust. 1 OPCAT żadna osoba (np. osoba zatrzymana, pracownik Komisariatu, członek rodziny, inna osoba) lub organizacja, która przekazała KMPT informację nie może ponieść jakiegokolwiek sankcji lub uszczerbku z tego tytułu, niezależnie czy udzieliła informacji prawdziwej, czy fałszywej.

Wskazany przepis OPCAT stanowi bowiem, że *żadna władza lub funkcjonariusz nie nakaże, nie zastosuje, nie pozwoli ani nie dopuści do stosowania jakiegokolwiek sankcji przeciwko jakiegokolwiek osobie lub organizacji, za przekazanie krajowemu mechanizmowi prewencji jakiegokolwiek informacji, prawdziwej bądź fałszywej, i żadna taka osoba lub organizacja nie poniesie żadnego uszczerbku w jakikolwiek inny sposób.*

3. Charakterystyka placówki

Komisariat mieści się na stacji Metra Centrum. W jej siedzibie swoje zadania realizują: Komendant i jego Zastępca, Naczelnik Wydziału Prewencji, Naczelnik Wydziału Wywiadowczo-Patrolowego, policjanci pełniący służbę na Stanowisku Kierowania (Dyżurny i jego zastępca) oraz dwóch pracowników cywilnych Zespołu Ogólnego. Pozostałe wydziały swoje zadania realizują w pomieszczeniach służbowych na stacji Metra Politechnika. W Komisariacie mogą przebywać osoby zarówno zatrzymane, jak i doprowadzone przez Policję do czynności procesowych, ale też takie, które przychodzą z własnej woli, np. poszkodowani, którzy chcą zgłosić przestępstwo (na terenie placówki znajduje się pomieszczenie, które służy do obsługi interesantów). W trakcie wizytacji KMPT na terenie jednostki nie przebywała żadna osoba zatrzymana.

Warunki bytowe w tej placówce można określić jako dobre. Jednocześnie wizytujący otrzymali informację, iż z początkiem 2019 roku ma nastąpić otwarcie nowej siedziby Komisariatu, na stacji Metra Nowy Świat – Uniwersytet.

4. Dobre praktyki

Wizytujący bardzo dobrze ocenili informacje znajdujące się na tablicy ogłoszeń, która znajduje się na wejściu do Komisariatu. Są to opracowane we własnym zakresie tablice w języku Braille'a, zawierające informacje m.in. o możliwości kontaktu z tłumaczem osób niewidomych, a także o tym, gdzie osoba niewidoma może złożyć skargę oraz wszelkie informacje pomocne w sytuacji, gdy osoba zatrzymana jest przez Policję.

Ponadto po zakończonej wizytacji przedstawiciele KMPT otrzymali informację, iż na ścianie pokoju obsługi interesanta umieszczono broszury opracowane przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Helsińską Fundację Praw Człowieka, zawierające trzy wersje językowe komunikatów, dotyczących praw osób niesłyszących do bezpłatnej pomocy tłumacza w postępowaniu karnym oraz w sprawach o wykroczenia.

5. Problemy systemowe

5.1. Brak badań lekarskich wszystkich osób zatrzymanych

Niezależne badanie lekarskie i właściwe dokumentowanie urazów stwierdzonych podczas badania uważane jest za podstawową i minimalną gwarancję chroniącą przed torturami

i przemocą, silnie podkreślaną przez międzynarodowe instytucje monitorujące traktowanie osób pozbawionych wolności – Podkomitet ds. Prewencji Tortur ONZ (SPT)¹ oraz CPT².

Z informacji uzyskanych podczas wizytacji wiadomo, iż nie wszyscy zatrzymani są badani przez lekarza. Policjanci kierują się w tej materii prawem krajowym. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych³ obowiązkowemu badaniu lekarskiemu są poddawane:

- osoby żądające badania lekarskiego,
- posiadające widoczne obrażenia ciała niewskazujące na stan nagłego zagrożenia zdrowotnego,
- oświadczające, że cierpią na schorzenia wymagające stałego lub okresowego leczenia, którego przerwanie powodowałoby zagrożenie życia lub zdrowia,
- kobiety karmiące piersią i w ciąży,
- osoby chore zakaźnie,
- osoby z zaburzeniami psychicznymi,
- nieletni po spożyciu alkoholu lub innego, podobnie działającego środka.

Warto w tym miejscu przypomnieć rekomendacje wydane przez CPT po wizycie w Polsce w 2013 r. i 2017 r., które mówią o tym, by osoby pozbawione wolności przez policję miały zagwarantowane *explicite* prawo dostępu do lekarza (w tym także prawo dostępu do dowolnie wybranego lekarza, co oznacza, że badanie przez takiego lekarza może być przeprowadzone na koszt osoby zatrzymanej) **od samego początku pozbawienia wolności**. Odpowiednie przepisy powinny gwarantować prawo żądania dostępu osoby zatrzymanej do lekarza w każdych okolicznościach; ani funkcjonariusze policji, ani żadne inne podmioty nie mogą oceniać zasadności takich żądań⁴.

Wszystkie badania lekarskie winny być przeprowadzane poza zasięgiem słuchu oraz, jeżeli lekarz nie zarządzi inaczej, poza zasięgiem wzroku funkcjonariuszy policji. Komitet zaleca także, by informacje dot. zdrowia zatrzymanych były przechowywane w sposób

---

¹ Zob. Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 45-48; Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 57-61; Raport SPT z wizyty w Peru, CAT/OP/PER/1, § 20; Raport SPT z wizyty w Szwecji, CAT/OP/SWE/1, § 62-64.

² European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT). Zob. Drugie Sprawozdanie Ogólne, CPT/Inf (92) 3, § 36-38; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 26, 30.

³ Zob. § 1. ust. 3 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję (Dz. U. z 2012 r., poz. 1102).

⁴ Raport z wizyty Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) przeprowadzonej w Polsce w dniach 5 - 17 czerwca 2013 r.

zapewniający ich poufność. Personel lekarski może udzielać funkcjonariuszom jedynie niezbędnych informacji o stanie zdrowia zatrzymanych, informacja taka powinna jednak ograniczać się do minimum pozwalającego na zapobieżenie poważnemu ryzyku [grożącemu] osobie zatrzymanej lub innym osobom, chyba że osoba zatrzymana wyraża zgodę na udzielanie dodatkowych informacji [o swoim stanie zdrowia]⁵.

KMPT zachęca do zweryfikowania praktyki obowiązującej wśród funkcjonariuszy wizytowanego Komisariatu w zakresie umożliwiania przeprowadzania badań lekarskich osób zatrzymywanych, mając na względzie powyższe standardy międzynarodowe.

5.2. Dostęp do obrońcy od początku zatrzymania

Zgodnie z art. 245 § 1 Kodeksu postępowania karnego zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednią z nimi rozmowę; w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, zatrzymujący może zastrzec, że będzie przy niej obecny.

KMPT podkreśla, że dostęp osoby zatrzymanej do prawnika jest pojęciem szerszym niż udzielanie pomocy prawnej i zapewnienie obrony w postępowaniu karnym. Taki kontakt stanowi podstawową i minimalną gwarancję prewencji tortur.

Skuteczne zapobieganie torturom wymaga działań systemowych. Dostęp do obrońcy od początku zatrzymania, w połączeniu z nadzorem miejsc pozbawienia wolności wykonywanym przez niezależne organy, sąd i prokuraturę oraz możliwość wnoszenia skarg do niezależnego organu zajmującego się badaniem zarzutów złego traktowania, są kluczowymi zabezpieczeniami przed torturami⁶. Istotne, by dostęp do obrońcy był zapewniony od samego początku zatrzymania i przez cały okres pozbawienia wolności⁷. Powyższy problem był już sygnalizowany Ministrowi Sprawiedliwości przez Rzecznika Praw Obywatelskich⁸.

Na problem dostępu w Polsce do obrońcy zwraca też uwagę CPT, podkreślając w swoim najnowszym raporcie z wizyty w 2017 r., że dostęp do prawnika stanowi podstawowe zabezpieczenie przed złym traktowaniem, mimo tego praktyczny dostęp zatrzymanych do

---

⁵ Raport z wizyty Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) przeprowadzonej w Polsce w 2017 r.

⁶ Zob. Raport SPT z wizyty na Malediwach, CAT/OP/MDV/1, § 63.

⁷ Zob. Raport SPT z wizyty w Togo, CAT/OP/TGO/1, § 115.

⁸ Zob. Wystąpienia Generalne RPO do Ministra Sprawiedliwości z dnia 18.04.2017 r. i 27.09.2018 r., KMP.570.3.2017.RK.

realizacji tego prawa nadal jest w Polsce problemem⁹. Ponadto w polskim prawie brak jest przepisów przewidujących wyznaczenie obrońcy z urzędu przed etapem postępowania sądowego. W związku z tym osoby zatrzymane, które nie są w stanie zapłacić za usługi prawne, są faktycznie pozbawione prawa dostępu do prawnika¹⁰. Komitet wskazuje też, że w jego ocenie osoby zatrzymane przez Policję nadal są narażone na znaczne ryzyko niewłaściwego traktowania i polskie władze powinny zintensyfikować swoje wysiłki w tym obszarze¹¹.

6. Obszary wymagające poprawy

6.1. Prawo do informacji i mechanizm skargowy

Prawo do informacji stanowi podstawową gwarancję prewencji tortur. Otrzymanie przez osobę pozbawioną wolności zrozumiałych i aktualnych informacji o istotnych kwestiach, np. przysługujących prawach, obowiązujących procedurach, sposobie składania skarg, zwiększa poczucie bezpieczeństwa, pozwala odgrywać aktywną rolę w zabezpieczaniu własnych praw, ułatwia dostęp do mechanizmów skargowych, przez co pełni rolę prewencyjną w zapobieganiu przemocy. Szczególnie istotna jest tutaj sytuacja cudzoziemców, którzy najczęściej nie znają języka polskiego oraz prawa i procedur obowiązujących w Polsce. Wizytowany Komisariat dysponuje listą biegłych tłumaczy, którzy w razie potrzeby są wzywani. Policjanci nie zgłaszali w tym zakresie problemów.

W placówce, w trakcie wizytacji, nie było listy adwokatów ani radców prawnych. Osoby przesłuchiwane mogą korzystać z obrońcy z wyboru, jeśli takiego posiadają. Po zakończonej wizytacji przedstawiciele KMPT otrzymali informację, iż na terenie Komisariatu umieszczono listę dyżurów adwokatów dla poszczególnych dzielnic Warszawy. Taka praktyka, a także informowanie osób zatrzymanych o istnieniu takiej listy i udostępnianie jej tym osobom w przypadku zgłoszenia takiej chęci, zwiększa gwarancje dostępu do obrońcy osobom zatrzymanym.

Powyższy standard jest zgodny z rekomendacjami CPT, który zalecał sporządzenie, we współpracy z samorządem prawniczym, list prawników z urzędu, dostępnych dla osób

---

⁹ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 23.

¹⁰ Tamże, § 25.

¹¹ Tamże, § 21.

zatrzymanych, które powinny być dostępne w każdym komisariacie Policji¹². Ponadto zgodnie z zasadami i wytycznymi ONZ w zakresie dostępu do pomocy prawnej w sprawach karnych, w celu zapewnienia szybkiego dostępu do pomocy prawnej na posterunkach policji, zaleca się utworzenie, w porozumieniu z samorządem prawniczym, listy prawników¹³.

Znaczenie prawa do informacji i możliwości składania skarg podkreślają też standardy międzynarodowe oraz rekomendacje SPT i CPT¹⁴. W swoim ostatnim sprawozdaniu z działalności w 2017 r. CPT podkreśla, że efektywnie działające mechanizmy skargowe stanowią fundamentalną gwarancję prewencji tortur. Mogą nie tylko łagodzić napięcia między osobami pozbawionymi wolności i personelem, ale także poprzez zapewnienie, że skargi są traktowane poważnie, przyczynić się do budowania pozytywnych relacji. Państwa europejskie powinny więc zapewnić bezpośredni, bezpieczny i poufny dostęp do organów rozpatrujących skargi, który będzie dostępny we wszystkich miejscach zatrzymań. CPT wskazuje też zestaw standardów, które powinny być stosowane, aby był on w pełni efektywny i spełniał swoją zapobiegawczą rolę¹⁵.

W wizytowanym Komisariacie w widocznym miejscu umieszczona jest informacja o godzinach i dniu przyjęcia interesantów u Komendanta Komisariatu w celu złożenia skargi lub wniosku. W celu zwiększenia dostępu do zewnętrznych mechanizmów skargowych KMPT rekomenduje, by przy wejściu do Komisariatu i na jej terenie wyeksponować dane teleadresowe instytucji stojących na straży praw człowieka - Rzecznika Praw Obywatelskich (wraz z numerem bezpłatnej infolinii 0 800 676 676), Rzecznika Praw Dziecka, wybranych organizacji pozarządowych (np. Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Stowarzyszenia

---

¹² Zob. Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2018) 21, § 17; Raport CPT z wizyty na Słowenii, CPT/Inf (2017) 27, § 15.

¹³ Zob. Annex United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems, A. Introduction, pkt. 2; Principle 3. Legal aid for persons suspected of or charged with a criminal offence, pkt. 21. Zasady i wytyczne przyjęte przez Zgromadzenie Ogólne ONZ dnia 20 grudnia 2012 r.

¹⁴ Zob. Wzorcowe reguły minimalne Organizacji Narodów Zjednoczonych dotyczące postępowania z więźniami (Reguły Mandeli), Rezolucja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 17 grudnia 2015 r., Reguły nr 54, 55 i 56.; Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r., Zasada 10; Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.), art. 5 ust. 2; Raport SPT z wizyty w Peru, CAT/OP/PER/1, § 67; Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 43-44; Raport SPT z wizyty w Togo, CAT/OP/TGO/1, § 77-78; Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 35-36; Drugi Raport Generalny CPT, CPT/Inf (92) 3, § 37; Dwunasty Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2002) 12, § 44; Dwudziesty Siódmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2018) 4, § 68-91; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 31.

¹⁵ Dwudziesty Siódmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2018) 4, § 68-91.

Amnesty International), właściwej miejscowo Prokuratury, Biura Spraw Wewnętrznych Policji.

6.2. Rejestry

Zgodnie z informacją przekazaną wizytującym przez funkcjonariuszy, wszystkie osoby wchodzące na teren Komisariatu są ewidencjonowane w specjalnym rejestrze – Ewidencja osób przebywających na terenie jednostki, który jest dostępny w dyżurce oficera dyżurnego. Delegacja KMPT odnotowała, że książka ta nie jest uzupełniana zgodnie ze stanem faktycznym. Przykładowo w dniu kiedy odbywała się wizytacja, przedstawiciele Mechanizmu otrzymali informację, iż w godzinach wczesno porannych, na terenie jednostki przebywała osoba zatrzymana do wytrzeźwienia, która została następnie zwolniona. Ostatni wpis w tym rejestrze był natomiast z dnia 5 grudnia 2018 r. Biorąc pod uwagę datę wizytacji, tj. 12 grudnia, mało prawdopodobna wydaje się sytuacja, w której w ciągu 7 dni nie zjawiała się na komisariacie żadna osoba.

Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur stoi na stanowisku, iż dobrze prowadzony rejestr pobytu osób w jednostce, stanowi ważne zabezpieczenie przed złym traktowaniem osób pozostających pod nadzorem Policji. Chroni też samych funkcjonariuszy przed fałszywymi pomówieniami ze strony zatrzymanych, a ich przełożonym ułatwia wykonywanie właściwego nadzoru i kontroli.

Na kwestię właściwego rejestrowania obecności wszystkich osób przebywających w komisariatach Policji, zwracał uwagę CPT podczas swoich wizyt. Zgodnie z ich stanowiskiem w przypadkach, gdy dana osoba zostanie zatrzymana lub wezwana przez funkcjonariuszy (niezależnie od przyczyny, w tym w celu odbycia wstępnej rozmowy z funkcjonariuszami operacyjnymi), jej obecność na komisariacie zawsze powinna być odpowiednio zarejestrowana. Zapisy powinny określać w szczególności: kto został doprowadzony lub wezwany, przez kogo, na czyje zlecenie, o której godzinie, z jakiego powodu, w jakim charakterze (podejrzany, świadek, itp.), komu została przekazana dana osoba i kiedy osoba opuściła pomieszczenia policji. Wszyscy funkcjonariusze powinni zostać też przeszkoleni w tym zakresie¹⁶.

CPT podkreślił, że wymóg właściwego rejestrowania faktu pozbawienia wolności jest jedną z najbardziej podstawowych gwarancji przeciwko złemu traktowaniu. Dokładne rejestrowanie wszystkich aspektów okresu zatrzymania ułatwia kontrolę nad przestrzeganiem

---

¹⁶ Zob. Raporty CPT z wizyty na Ukrainie: CPT/Inf (2014) 15, § 71; CPT/Inf (2017) 15, § 17; CPT/Inf (2018) 41, § 29, 44-45.

przepisów prawnych dotyczących osób pozostających w dyspozycji organów ścigania oraz przeciwdziała fałszywym oskarżeniom kierowanym przeciwko funkcjonariuszom¹⁷.

Warto wskazać, że także w Polsce dochodziło w przeszłości do stosowania tortur lub innych form złego traktowania przez funkcjonariuszy podczas nieformalnych rozpytań na terenie komisariatów. Analiza wyroków sądowych zapadłych w tych sprawach, stanowiła m.in. przedmiot wystąpienia Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sprawiedliwości¹⁸.

Na konieczność właściwej rejestracji osób zatrzymanych i ich statusu wskazuje też SPT, który podkreśla, że utrzymanie kompletnych i wiarygodnych zapisów dotyczących osób pozbawionych wolności jest jednym z podstawowych zabezpieczeń przeciwko torturom i stanowi niezbędny warunek skutecznego wykonywania gwarancji związanych z należyтым procesem, takich jak: prawo do zakwestionowania legalności zatrzymania oraz prawo zatrzymanego do szybkiego stawienia się przed sędzią¹⁹. SPT zaleca, aby rejestry policyjne obejmowały następujące informacje:

- data i godzina zatrzymania,
- czas przybycia do obiektu,
- powody zatrzymania,
- organ zarządzający zatrzymaniem,
- tożsamość funkcjonariusza dokonującego zatrzymania,
- data, godzina i powody przeniesienia lub zwolnienia,
- informacje o tym, gdzie dana osoba była przetrzymywana przez cały okres zatrzymania (np. numer celi),
- data, godzina i tożsamość osoby powiadomionej o zatrzymaniu, (w tym podpis funkcjonariusza, który przystąpił do niniejszego powiadomienia),
- data i godzina wizyty rodziny,
- data i godzina złożenia wniosku i /lub spotkania z prawnikiem,
- data i godzina złożenia wniosku i /lub wizyty pracownika służby zdrowia,
- data i godzina pierwszego stawienia się osoby aresztowanej przed organem sądowym lub innym organem²⁰.

---

¹⁷ Zob. Raport CPT z wizyty na Ukrainie, CPT/Inf (2018) 41, § 44.

¹⁸ Zob. Wystąpienie Generalne RPO do Ministra Sprawiedliwości z dnia 18.04.2017 r. KMP.570.3.2017.RK.

¹⁹ Zob. Raporty SPT z wizyt na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 62-65; CAT/OP/UKR/1, § 49-52.

²⁰ Zob. Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 52.

Funkcjonariusze powinni być odpowiednio przeszkoleni w zakresie prowadzenia rejestrów i powinni wprowadzać informacje po przybyciu zatrzymanego. W razie potrzeby informacje te powinny zostać udostępnione obrońcy oskarżonego²¹.

W związku z powyższym KMPT zaleca dokładne odnotowywanie w rejestrze Ewidencji osób przebywających na terenie jednostki daty i godziny przybycia i opuszczenia wszystkich przebywających na terenie Komisariatu. Taka praktyka pozwoli na określenie czasu przebywania w placówce poszczególnych osób oraz wzmocni transparentność realizowanych z nią czynności.

6.3. Badanie lekarskie

Mając na względzie skuteczność gwarancji ochronnej przed torturami, jaką jest niezależne badanie lekarskie osoby zatrzymanej, KMPT rekomenduje poddawanie badaniom lekarskim wszystkich zatrzymanych. Poza wartością prewencyjną takiego badania, pozwoliłoby ono na zdiagnozowanie u zatrzymanych dolegliwości zdrowotnych, które niekoniecznie muszą być zgłoszone funkcjonariuszom Policji.

Wizytacje Mechanizmu w komisariatach Policji wskazują, że zasadą jest przeprowadzanie badania lekarskiego osoby zatrzymanej w obecności funkcjonariusza.

KMPT chciałby w tym miejscu podkreślić znaczenie poufności badań medycznych i ich roli w zapobieganiu złemu traktowaniu zatrzymanych. Obecność funkcjonariusza podczas badania osłabia mechanizm zapobiegawczy mający przeciwdziałać przemocy. W obecności policjanta zatrzymany może nie czuć się na tyle swobodnie, by opowiedzieć lekarzowi o sposobie, w jaki był traktowany oraz udzielić pełnych informacji dotyczących swojego stanu zdrowia, przyjmowanych leków, leczenia czy odbytych konsultacji psychiatrycznych. Taka praktyka rodzi też ryzyko naruszenia godności zatrzymanego i tajemnicy lekarskiej.

Doświadczenie KMPT wskazuje, że obecność funkcjonariusza podczas badania jest szkodliwa dla budowania właściwej relacji pomiędzy lekarzem, a pacjentem i zwykle nie jest konieczna z punktu widzenia bezpieczeństwa personelu medycznego, czy udaremnienia ucieczki.

Jedyną sytuacją, w której dopuszczalny jest udział funkcjonariusza w trakcie badania jest sytuacja, gdy lekarz lub inny pracownik służby zdrowia wprost poprosi o taką asystę (np.

---

²¹ Tamże, § 52.

w obawie o bezpieczeństwo). Taką sytuację reguluje rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję (Dz.U. z 2012 r., poz. 1102), które stanowi: *Decyzję o obecności policjanta w trakcie badania lekarskiego osoby zatrzymanej podejmuje lekarz wykonujący to badanie* (§ 4 ust. 2).

Obecność funkcjonariuszy podczas badań jako zasady, krytykował również CPT w kolejnych raportach z wizyt okresowych w Polsce (w 2009 r., 2013 r. i 2017 r.). Zalecał wówczas polskim władzom, by wszystkie badania lekarskie były przeprowadzane poza zasięgiem słuchu oraz, jeżeli lekarz nie zarządzi inaczej, poza zasięgiem wzroku funkcjonariuszy Policji. Zachęcał też do wypracowania alternatywnych rozwiązań mających na celu pogodzenie wymogów bezpieczeństwa i zasady tajemnicy lekarskiej²².

CPT wskazał również na konieczność zachowania poufności dokumentacji medycznej zatrzymanego. Funkcjonariusze nie pełniący funkcji medycznych nie powinni mieć dostępu do informacji o postawionych zatrzymanemu diagnozach lub zaświadczeń dotyczących przyczyny obrażeń. Personel medyczny powinien udzielać funkcjonariuszom jedynie niezbędnych informacji o stanie zdrowia, pozwalających na przeciwdziałanie wystąpieniu poważnemu ryzyku grożącemu osobie zatrzymanej lub innym osobom²³.

Na odpowiedni standard badań lekarskich aresztantów zwraca też uwagę SPT. W ostatnim raporcie z wizyty na Ukrainie w 2016 r., Podkomitet zwrócił uwagę na fakt realizacji badań medycznych w obecności osób nie wchodzących w skład personelu medycznego (np. członków konwoju, strażników). Wskazał, że taka praktyka narusza poufność badania i może zniechęcać do dyskusji na temat obrażeń powstałych w wyniku tortur i złego traktowania. SPT zalecił władzom Ukrainy, by wszystkie badania odbywały się z zachowaniem zasady poufności lekarskiej, w obecności wyłącznie personelu medycznego²⁴.

6.4. Monitoring i nagrywanie przesłuchań

W siedzibie Komisariatu Policji Metra Warszawskiego na stacji metra Centrum zainstalowany jest system monitoringu, który swoim zasięgiem obejmuje:

---

²² Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 30; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2011) 20, § 28; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 27.

²³ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 27.

²⁴ Zob. Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 53 i 58.

- tzw. III strefę (miejsce tuż po wejściu do jednostki) oraz korytarz prowadzący do pomieszczeń, w których wykonywane są czynności z udziałem osób zatrzymanych i doprowadzanych do jednostki;
- pomieszczenie, w którym dokonywane są czynności służbowe wobec osób doprowadzanych

Jednostka została także wyposażona w kamerę i statyw do rejestracji czynności procesowych, jednak przesłuchania nie są zazwyczaj nagrywane, mimo, iż procedura karna przewiduje możliwość rejestracji obrazu lub dźwięku²⁵. Taka sytuacja w przypadku braku obecności osoby trzeciej (np. obrońcy) stwarza ryzyko złego traktowania.

CPT kilkakrotnie podkreślał, że rejestracja przesłuchań w formie elektronicznej (audio i/lub wideo) stanowi ważną dodatkową ochronę przed złym traktowaniem osób zatrzymanych. Dlatego też zaleca systematyczne rejestrowanie takich czynności. Rejestracji powinno też podlegać wstępne rozpytanie przez oficerów operacyjnych. CPT zaleca ponadto wyposażenie komisariatów w specjalne sale przesłuchań ze sprzętem audio i / lub wideo do rejestrowania przesłuchań policyjnych²⁶.

W ocenie CPT rejestracja czynności policyjnych może zapewnić kompletny i autentyczny zapis przebiegu rozmowy z zatrzymanym, znacznie ułatwiając w ten sposób zbadanie wszelkich zarzutów złego traktowania. Taki instrument służy też ochronie samych funkcjonariuszy przed bezpodstawnymi zarzutami fizycznego znęcania się lub nacisku psychologicznego. Elektroniczna rejestracja przesłuchań i rozpytań zmniejsza także możliwość, że zatrzymani fałszywie zaprzeczą, że w ogóle złożyli oświadczenia określonej treści²⁷.

Eksperti podkreślają ponadto, że rejestracja przesłuchań policyjnych umożliwia zachowanie oryginalnych dowodów komunikacji werbalnej, ogranicza skargi na nadużycia Policji i może być też przydatna do celów szkoleniowych²⁸. Zmniejsza też ryzyko osłabienia

---

²⁵ Zob. art. 147 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (tekst jednolity Dz. U. z 2018 r., poz. 1987)

²⁶ Zob. Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2018) 21, § 16; Raport CPT z wizyty w Azerbejdżanie, CPT/Inf (2018) 37, § 42; Raport CPT z wizyty na Litwie, CPT/Inf (2018) 2, § 23; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 30; Raport CPT z wizyty w Rosji, CPT/Inf (2013) 41, § 28, pkt. 3.

²⁷ Zob. Raport CPT z wizyty w Azerbejdżanie, CPT/Inf (2018) 37, § 42, przypis 5; Raport CPT z wizyty na Litwie, CPT/Inf (2018) 2, § 23, przypis 7.

²⁸ Zob. Seminar Report Seminar on combatting torture during police custody and pre-trial detention 22-23 March 2018 in Copenhagen, Denmark.

dowodów z uwagi na wątpliwości, czy zeznanie lub wyjaśnienie zostało złożone dobrowolnie. Wyłączenie takich dowodów stwarza ogromne koszty dla wymiaru sprawiedliwości²⁹.

W związku z powyższym KMPT zaleca rejestrację dźwięku i obrazu podczas przesłuchań.

Z informacji nadesłanych przedstawicielom KMPT wynika, iż w nowo wybudowanej siedzibie Komisariatu Policji Metra Warszawskiego na stacji metra Nowy Świat – Uniwersytet zainstalowano system monitoringu wizyjnego obejmujący swoim zasięgiem ciągi komunikacyjne oraz pomieszczenia, w których wykonywane będą czynności z udziałem osób doprowadzanych. Ponadto do jednostki z Wydziału Teleinformatyki KSP wpłynęło pismo, z którego wynika, iż sukcesywnie będą realizowane potrzeby w zakresie instalacji dodatkowych kamer monitoringu wizyjnego w pomieszczeniach służbowych na stacjach metra. Powyższe działania Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur ocenia bardzo pozytywnie.

6.5. Materialne warunki zatrzymania

a) Pomieszczenia służbowe

Na terenie Komisariatu znajdują się dwa pomieszczenia służbowe, w których realizowane są czynności związane z zatrzymaniem. Pomieszczenia te swoim wyglądem i wyposażeniem przypominają tymczasowe pomieszczenia przejściowe lub pokoje przejściowe (drzwi do tych pomieszczeń są stalowe i wyposażone w zakratowany wizjer, w środku znajduje się ławka dla osoby zatrzymanej). Jedno z tych pomieszczeń jest monitorowane. Jak wynikało z wyjaśnień personelu w tych pomieszczeniach umieszcza się osoby zatrzymane.

Zaznaczyć należy, że pokoje te nie spełniają ogólnych wymogów *tymczasowego pomieszczenia przejściowego* oraz *pokoju przejściowego* określonych w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb (Dz. U. z 2012 r., poz. 638).

Podczas wizytacji Komisariatu Metra Warszawskiego przedstawiciele KMPT udali się również do pomieszczenia służbowego, mieszczącego się na stacji metra Ratusz – Arsenal.

---

²⁹ Zob. 2017 Symposium on Procedural Safeguards in the first hours of police custody Outcome Report, APT, s. 22.

Z uzyskanych od funkcjonariusza informacji wynika, iż zdarzają się sytuacje kiedy przez krótki czas przebywają tam osoby, które np. zachowywały się nieodpowiednio na peronie metra i funkcjonariusze zabrali ich do tego pomieszczenia, w celu wyjaśnienia zaistniałej sytuacji. Mimo zapewnienia, iż tego typu sytuacje nie noszą znamion zatrzymania, taka praktyka, w ocenie KPMT wydaje się mało transparentna z perspektywy gwarancji przed złym traktowaniem. Warto nadmienić, iż pomieszczenia takie, które znajdują się również na innych stacjach metra, nie posiadają żadnego rejestru osób wchodzących na ich teren, obecność takiej osoby dokumentowana jest jedynie przez funkcjonariusza w jego notatniku służbowym. Ponadto pomieszczenia te nie są monitorowane.

W związku z powyższym Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur zwraca się z prośbą o jednoznaczne wskazanie charakteru tych pomieszczeń.

6.6. Personel

Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur widzi potrzebę merytorycznego wsparcia funkcjonariuszy. Policjanci najczęściej przechodzą szkolenia kaskadowe, czyli jeden z nich jedzie na szkolenia, wraca na Komisariat i szkoli pozostałych funkcjonariuszy. W ocenie KMPT taki sposób przekazywania wiedzy nie jest dobrą metodą podnoszenia kompetencji funkcjonariuszy.

Z uzyskanych informacji wynika, iż policjanci w latach 2017-2018 szkoleni byli z następujących tematów:

- przeciwdziałanie stosowaniu tortur w Policji;
- postępowanie wobec osób bezdomnych, żebrzących i niepełnosprawnych;
- zadania, zasady i taktyka pełnienia służby podczas konwojów, doprowadzeni i zatrzymania osób.

KMPT zaleca, by do programów szkoleń i kursów policyjnych włączyć zagadnienia związane z: zapobieganiem i minimalizowaniem użycia przemocy w chwili zatrzymania, Protokołem stambulskim, komunikacją interpersonalną, sposobami radzenia sobie ze stresem, przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu.

W ocenie KMPT odpowiednio dobrany i wyszkolony personel policyjny jest w stanie prawidłowo wykonywać swoje obowiązki, bez uciekania się do przemocy. Stanowi też skuteczną gwarancję chroniącą osoby pozbawione wolności przed torturami. Dzięki swojej wiedzy i doświadczeniu oraz możliwości kontaktu z zatrzymanymi, ma możliwość bieżącego monitorowania ich zachowania i wyłapywania niepokojących sygnałów, świadczących

o złym traktowaniu. Zgodnie z regułą 85 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113), *personelowi pracującemu z nieletnimi pozbawionymi wolności, umożliwia się systematycznie szkolenia z zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności z psychologii dziecka, pracy socjalnej i wychowawczej z dzieckiem, a także międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka i praw dziecka.*

W ocenie SPT szkolenie personelu powinno mieć charakter prewencyjny i obejmować funkcjonariuszy na wszystkich poziomach. Powinno mieć charakter przekrojowy, zawierając zasady i standardy w zakresie ochrony praw człowieka, ukierunkowane na zapobieganie torturom i innemu okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu.

Na kwestie odpowiedniego doboru i kwalifikacji personelu, odpowiedzialnego za opiekę nad osobami w miejscach detencji, zwraca też uwagę CPT podkreślając, że: *Dozór i opieka nad osobami nieletnimi pozbawionymi wolności jest zadaniem szczególnie wymagającym. Personel powołany do wypełniania tego zadania powinien być starannie dobrany pod względem osobistej dojrzałości i zdolności do radzenia sobie z wyzwaniami związanymi z pracą i dbaniem o dobro tej grupy wiekowej. W szczególności personel powinien być zaangażowany w pracę z młodymi ludźmi oraz być w stanie pokierować i zmotywować osoby nieletnie, za które ponosi odpowiedzialność. Cały personel, łącznie z osobami wykonującymi wyłącznie obowiązki w zakresie dozoru, powinien przechodzić profesjonalne szkolenie, zarówno w czasie przyjęcia do pracy, jaki i w jej trakcie, a także otrzymywać odpowiednie wsparcie z zewnątrz oraz nadzór w wykonywaniu ich obowiązków³⁰. Podczas ostatniej wizyty w Polsce w 2017 r. CPT podkreślił także, że należy dążyć do przeszkolenia personelu w zakresie rozwiązywania konfliktów oraz stosowania strategii i technik deeskalacji konfliktu na różnych poziomach komunikacji³¹.*

Konkludując, szkolenia w wymienionym wyżej zakresie mają wartość prewencyjną i edukacyjną. Wspomniane szkolenia, prezentujące zasady i standardy w zakresie ochrony praw człowieka i pozytywnych oddziaływań psychologicznych, ukierunkowane są na zapobieganie torturom i innym formom przemocy i niewłaściwego traktowania.

Mechanizm zaleca, aby wewnątrz formacji Policji podjąć działania zmierzające do przeciwdziałania niewłaściwemu traktowaniu obywateli przez funkcjonariuszy. Ponadto,

---

³⁰ Zob. Dziewiąty Raport Generalny CPT, CPT/Inf (99) 12, § 33.

³¹ Raport dostępny na stronie: <https://www.coe.int/en/web/cpt/-/council-of-europe-anti-torture-committee-publishes-report-on-pola-1>

KMPT podkreśla konieczność niezwłocznego raportowania przełożonym o takich przypadkach. Funkcjonariuszom należy przypomnieć, że uciekanie się do przemocy jest niedopuszczalne oraz nielegalne, a każda tego typu sytuacja powinna spotkać się z reakcją ze strony innych współpracowników. Funkcjonariusze muszą mieć pełną świadomość, że odpowiedzialność za tego typu zachowania ponoszą nie tylko faktyczni sprawcy, lecz wszyscy, którzy wiedzieli lub powinni byli wiedzieć, że takie traktowanie ma miejsce i, mimo to, nie podjęli żadnych kroków w celu zapobieżenia mu lub powiadomienia o nim.

KMPT rekomenduje też zapoznanie policjantów z *Podręcznikiem skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (Protokołem Stambulskim)*.

Protokół Stambulski zawiera m.in. standardy międzynarodowe w zakresie ochrony praw człowieka i prewencji tortur oraz wskazówki dotyczące prowadzenia skutecznych dochodzeń w sprawach o tortury, np. w zakresie metodyki przesłuchań ofiary i świadka, pozyskiwania i zabezpieczania dowodów rzeczowych (w tym dowodów natury medycznej), informacji które należy pozyskać w toku śledztwa, gromadzenia i analizowania dokumentacji. Zwraca też uwagę na psychiczne skutki tortur i ryzyko retraumatyzacji ofiary. Powyższy podręcznik będzie zatem cennym narzędziem szkoleniowym dla policjantów.

7. Zalecenia

Na podstawie art. 19 Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur zalecają:

I. Komendantowi Komisariatu Policji Metra Warszawskiego:

1. poddawanie badaniom lekarskich wszystkich zatrzymanych;
2. wyeksponowanie w widocznym miejscu przy wejściu do Komisariatu oraz na jej terenie danych teleadresowych: instytucji stojących na straży praw człowieka – Rzecznika Praw Obywatelskich (wraz z numerem bezpłatnej infolinii 0 800 676 676), Rzecznika Praw Dziecka, wybranych organizacji pozarządowych (np. Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Stowarzyszenia Amnesty International), właściwej miejscowo Prokuratury, Biura Spraw Wewnętrznych Policji;

3. przyjęcie zasady przeprowadzania badania lekarskiego poza zasięgiem wzroku i słuchu funkcjonariusza, chyba że decyzję o obecności policjanta w trakcie badania podejmie lekarz wykonujący to badanie;
4. rejestrację dźwięku i obrazu podczas przesłuchań;
5. dokładne odnotowywanie w Ewidencji osób przebywających na terenie jednostki daty i godziny przybycia i opuszczenia wszystkich przebywających na terenie Komisariatu;
6. włączenie do programów szkoleń i kursów policyjnych zagadnień związanych z zapobieganiem i minimalizowaniem użycia przemocy w chwili zatrzymania, Protokołem stambulskim, komunikacją interpersonalną, sposobami radzenia sobie ze stresem, przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu.

II. Komendantowi Stołecznemu Policji:

1. przekazanie środków pieniężnych na realizację zaleceń wymagających takich nakładów.

A ponadto na podstawie art. 20 OPCAT, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur proszą o udzielenie dalszych informacji dotyczących statusu prawnego i charakteru pomieszczeń służbowych opisanych w pkt. 6.5 niniejszego raportu.